

Uitputtend onderzoek. De ontdekking van een vergeten 19de-eeuwse welput te Boazum (Fr.)

Yftinus van Popta & Remco Bronkhorst

Het zal je maar gebeuren: je loopt 's ochtends nietsvermoedend naar buiten, en waar tot gisterenavond midden op het erf een mooi grasveld lag, is nu een gapend gat zichtbaar. Dit nogal ongewone scenario overkwam de familie Roorda uit Boazum op 16 juli 2017 (fig. 1). Midden op het erf van hun boerderij was een gat ontstaan met een diameter van 3 m en een diepte van bijna 5,5 m. De heer Roorda ontdekte bij inspectie van het gat dat het was ontstaan boven een tot dan toe onbekende bakstenen put, die vervolgens door hem werd leeggepompt en leeggemaakt (fig. 2). De bewoners namen contact op met de gemeente Súdwest-Fryslân, enkele amateurarcheologen en verschillende media-instanties, maar dit leidde geenszins tot concreet onderzoek naar de put. Via een nieuwsbericht van Omrop Fryslân werd de interesse gewekt bij de auteurs van dit artikel en na contact met de familie Roorda werd besloten om de put op vrijwillige basis te documenteren. Deze bijdrage is het resultaat van het uitgevoerde onderzoek en gaat in op de wijze van (3D-)documentatie, de constructie, het vondstmateriaal, de datering en de functie van de put. Er wordt ook kort ingegaan op het omgaan met (jong) cultureel erfgoed waartoe deze put behoort.

Erfgoed of geen erfgoed, dat is de vraag

Archeologie heeft betrekking op een zeer brede tijdschaal en op zeer uiteenlopende overblijfselen. In het verleden werd wel de discussie gevoerd over hoe oud een fenomeen moet zijn om tot archeologisch erfgoed gerekend te worden. Vaak werd daarbij een minimum ouderdom van 50 jaar aangehouden, conform de 50-jarengrens uit de

Monumentenwet 1988. Met de modernisering van de monumentenzorg in 2012 is deze grens komen te vervallen. In 2016 werd de Monumentenwet vervangen door de Erfgoedwet en ook daarin is de 50-jarengrens niet meer opgenomen. Kort gezegd betekent dit dat ieder object in de bodem, hoe jong het ook is, als een archeologisch fenomeen kan worden beschouwd. Fenomenen beperken zich vanzelfsprekend niet tot objecten maar kunnen bijvoorbeeld ook bestaan uit grondsporen en structuren. Binnen de categorie objecten worden geen verdere eisen gesteld dan dat het object door de mens is gemaakt of bewerkt. Een conservenblik uit 1950 dat wordt gevonden op een akker kan net zo goed als archeologisch object worden beschouwd als een kogelpot uit een laat-middeleeuwse bewoningslaag in een terp. In de vorige zin staat bewust 'kan worden beschouwd', aangezien het aan het bevoegd gezag en/of de uitvoerder van het archeologisch onderzoek is om een inschatting te maken van de relevantie van objecten. Ter illustratie: bij een archeologisch onderzoek dat wordt uitgevoerd naar een terpzool in Friesland en waarbij de vraagstelling zich richt op laatmiddeleeuwse bewoning, is de kans aanwezig dat een afdekkende 19de- en 20ste-eeuwse puinlaag zonder verdere documentatie wordt verwijderd.

Bij de ontdekking van een archeologisch fenomeen is het in de regel aan het bevoegd gezag (veelal gemeenten) om de volgende stap te nemen. Dit is in ieder geval het melden van de vondst bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE; in dienst van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) conform de meldingsplicht (artikel 5.10) in de Erfgoedwet. De melding wordt dan opgenomen in het